4. Зіменковський В.С., Гжегоцький М.Р., Луцик О.Д. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2006 // Львів, Наутілус, 2006. – 416 с.

5. Зіменковський В.С., Луцик О.Д., Різничок С.В. Австрійський період в історії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького // AMLXIII 3 2007, с.99-119.

6. Зубрицький Діонізій. Хроніки міста Львова // Львів, 1844.

7. Історія Львова. У трьох томах,, Львів, Центр Європи, 2006. – 1278 с.

8. Нариси історії медицини. За ред. Проф. Кухти С.Й. – Львів, 2007. – 244 с.

У.В. МАСЛЯК

СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС ТА САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ

Стаття присвячена характеристиці явищ соціального інтересу та самоактуалізації особистості, а також їх взаємозв'язку.

Ключові слова: самоактуалізація, соціальний інтерес, психічне здоров'я, соціальне здоров'я.

Статья посвящена характеристике явлений социального интереса и самоактуализации личности, а также их взаимосвязи.

Ключевые слова: самоактуализация, социальный интерес, психическое здоровье, социальное здоровье.

The article gives a characteristic of phenomena of social interest and self-actualization, and their interconnection.

Key words: self-actualization, social interest, mental health, social helth.

Актуальність теми. Вивчення явищ соціального інтересу та самоактуалізації належить до галузі соціальної психології. Ці явища лежать у площині людських мотивацій та потреб. Соціальний інтерес є позитивним показником прагнення людини до життя та праці в соціумі, а самоактуалізація супроводжується виявом соціального інтересу, показником особистісно-соціального розвитку індивіда і є чи не найважливішим стремлінням людини. Соціальний інтерес є показником психічного та соціального здоров'я індивіда. Отож, дослідження явищ самоактуалізації та соціального інтересу, на думку автора, буде не лише просто цікавим для читачів, а й допоможе поглибити знання з соціальної психології.

Вивченість теми. Поняття соціального інтересу в науковий обіг увів психолог і психіатр австрійського походження Альфред Адлер [1, с.161]. Це питання також вивчали американські психологи Холл Келвін С. та Ліндсей Гарднер [8, с.123], а психолог Стенлі Шехтер у 1950-х роках провів ряд експериментів, щоби з'ясувати фактори, які підсилюють бажання людини перебувати серед інших [6, с.354 за Schachter, 1959].

Термін «самоактуалізація» першим почав використовувати американський вчений Абрахам Маслоу [7, с.545]. Американський представник феноменології та гуманістичної психології Карл Роджерс поділяв позицію А. Маслоу про існуючу в кожній людині потребу самоактуалізації. Він вважав, що основною причиною неврозів є розходження між тим, ким є індивід, і тим, ким він би хотів бути [4, с.75].

Виклад основного матеріалу. Соціальний інтерес (з лат. socialis – громадський і interest – важливо) є позитивним показником прагнення людини до життя та праці в соціумі і взаємодії з людьми. Синоніми терміну «соціальний інтерес»: «соціальне почуття», «почуття спільності», «почуття солідарності» тощо.

Соціальний інтерес включає такі явища, як кооперація, міжособистісні та соціальні відносини, ідентифікація з групою, емпатія, але поняття соціального інтересу є набагато

ширшим. Людина, яка має великий соціальний інтерес, прикладає більше зусиль для досягнення соціальних цілей, аніж своїх власних.

Альфред Адлер, розглядаючи сутність, мотиви та рушійні сили людської особистості, на відміну від Зігмунда Фройда надавав сексуальному інстинкту найменшої ролі. «Люди – в першу чергу соціальні, а не сексуальні істоти. Їх мотивує соціальний, а не сексуальний інтерес.» [2, с.118] Вже з дитинства людина вчиться взаємодіяти з іншими. Перші стосунки вона будує з батьками і з цього часу стає безперервно включеною і задіяною в системі міжособистісних стосунків.

Соціальний інтерес – це вроджена здатність жити спільно з іншими, завдяки якій людина може поставити спільне благо вище за своє власне, не відчуваючи себе при цьому жертвою. Навпаки, – особистісний розвиток та соціальні стосунки з іншими посилюють одне одного.

Заглиблюючись у психологічні механізми розвитку соціального інтересу, то, на думку А. Адлера, він починається з відчуття людиною власної неповноцінності і бажання її подолати. [9, с.174]. Психологи Холл Келвін С. та Ліндсей Гарднер вважають, що це прагнення стає соціалізованим [8, с.123]. Тобто, людина поступово – у процесі соціалізації – змінює своє первинне бажання переваги на соціально допустиме бажання бути кращим, досконалим.

Хоча соціальний інтерес є вродженою здатністю людини, його слід виховувати. Він розвивається у соціальному оточенні. У ранньому дитинстві саме матір є тією особою, яка ненав'язливо вчить свою дитину будувати стосунки з людьми, цікавитися іншими: тим самим вона веде дитину до соціального життя. Ніжність та турбота матері є для дітей взірцем поведінки в соціумі.

У процесі формуванні соціального почуття батько відіграє не менш важливу роль, ніж матір. Він повинен насамперед мати позитивне ставлення дружини, роботи та соціуму. Особливо позитивно є те коли, соціальний інтерес батька спрямований на дітей, коли батько охоче проводить з ними час, відноситися до них як до майже рівних і займає поруч з дружиною активну позицію у їх вихованні.

Соціальний інтерес як переживання є суб'єктивним станом індивіда і є таким же реальним, як і гнів чи почуття провини. Його можна порівнювати з поняттям емпатії, тобто здатністю співпереживати з іншими, розділяти їхню радість і смуток. До цієї здатності задіяна когнітивна сфера людської психіки, яка відповідає за вміння побачити ситуацію очима іншої людини. Відомо, що емпатія присутня вже у дворічних дітей. Немовлята починають реагувати на емоції інших (сміх, плач, тривожність, гнів) з перших днів після народження. Це твердження спростовує переконання, що діти егоцентричні.

Соціальний інтерес становить базу для морального розвитку індивіда. Також він може сприяти духовному розвитку, адже розвиває почуття любові до світу, людей та зацікавленість життям. Соціальний інтерес допомагає людині бути більш життєрадісною, жити в мирі з іншими, прагнути до самовдосконалення, також він підвищує прагнення до змагань. Люди, що мають високі показники соціального інтересу, не схильні до нарцисизму – надмірної зосередженості на власній особі.

Той, у кого не розвинений соціальний інтерес, не бачить життєвої цілі, сенсу існування, часто відчуває спустошеність. А. Адлер вважав, що джерелом всіх неврозів є неадекватність соціальних почуттів: їх граничний дефіцит [7, с.162 за Adler, 1937/1958]. Відсутність емпатійності можна спостерігати у хворих на шизофренію. Також соціальний інтерес майже відсутній у злочинців та людей, схильних до самовбивства.

Суспільство може допомагати або – навпаки – перешкоджати розвиткові соціального інтересу в своїх членів. Такими перешкодами є прославляння війни, смертна кара, фізичне насилля, незабезпечення нормальних умов існування для всіх членів суспільства. Соціальні інститути, що поширюють принципи добра, громадської активності, самовдосконалення, доброго ставлення до ближніх, становлять основу соціального інтересу. Прикладом таких інститутів є церква. Релігійна мораль, особливо християнська, проповідує мир і закликає до

любові та поваги до ближніх. Філософські погляди Китаю, Японії вчать людей жертовності та праці задля добра народу, виховуючи індивіда бути добрим громадянином та членом соціуму.

А. Адлер говорив про три життєві задачі: робота, кохання та соціальні контакти [7, с.163]. Успіх у цих трьох сферах свідчить про психічне та соціальне здоров'я індивіда. Нормальна, здорова людина вбачає сенс власного існування у тому, щоб брати участь у житті інших людей, допомагати їм. Вона не вважає своє життя відокремленим від загальнолюдського існування, а намагається принести хоча б якусь користь іншим, вдосконалити навколишній світ. Соціальний інтерес виявляться у благородних, безкорисливих вчинках, жертовності на благо людства.

Соціальний інтерес кожного окремого індивіда допомагає цілому суспільству досягнути цілі – вдосконалення суспільства. [8, с.123]

Прагнення самоактуалізації – це людське бажання якнайповніше реалізувати свій людський потенціал. Радянський психолог М.Г. Ярошевський подає таке визначення: «Самоактуалізація (лат. actualis – дійсний, теперішній) – прагнення людини до можливо більш повного вияву і розвитку своїх особистісних можливостей». У деяких напрямах сучасної західної психології С. висунуто (на противагу біхевіоризму і фрейдизму, що вважають, що поведінкою особистості рухають біологічні сили, а її суть полягає в розрядці створеного ними напруження і пристосуванні до середовища) на роль головного мотиваційного фактора. Теперішня С. передбачає наявність сприятливих соціально-історичних умов. С. по Маслоу – потреба у самовдосконаленні, в повній реалізації свого потенціалу. Роджерс вважає, що С. є тією силою, яка заставляє людину розвиватися на різних рівнях – від володіння моторними навиками до найвищих творчих злетів.» [5, с.80-81]

Абрахам Маслоу говорив: «Мої дослідження самоактуалізації були сплановані і починалися не як дослідження, а лише як спроба молодого інтелектуала зрозуміти своїх учителів – дивних людей, яких я любив і чиїм високим інтелектом захоплювався.» [3, с.48] Вчений не довіряв методам пануючої психології. Він вважав їх надто абстрактними, такими, що заважають досліджувати людську природу. А. Маслоу критикував ті теорії, що були засновані на досвіді клінічної роботи з невротичними індивідами: якщо постійно вивчати і говорити лише про проблемні сфери людської психіки, то, на його думку, можна упустити важливі моменти людського потенціалу. Здоров'я та розвиток особистості є чимось набагато важливішим і ширшим, ніж просто відсутність хвороб та проблем. Замість слова «хвороба» варто говорити «людський спад або затримка». А. Маслоу вважав, що буде найкраще, якщо психологія зосередиться на вивченні здорової, розвиненої особистості для того, щоб пізнати людський потенціал. «Здорові люди настільки відрізняються від середньостатистичних – і не тільки кількісно, але і якісно, – що вони породжують два дуже різних види психології. Все більше і більше стає ясно, що вивчення ущерблених, мізерних, незрілих і нездорових суб'єктів спроможне породити лиш ущерблену психологію й ущерблену філософію. Вивчення людей, що самоактуалізуються, повинно бути основою для більш універсальної психологічної науки.» [7, с.551 за Maslow, 1954/1987]

Самоактуалізація як людська потреба знаходиться на найвищому щаблі ієрархії потреб. Перший рівень – це фізіологічні потреби: їжа, пиття, сон і сексуальні стосунки. Другий рівень в ієрархії потреб є потреба безпеки. Третій – потреба приналежності і любові, або інакше – потреба філіації. Четвертий рівень – потреба самоповаги. Коли всі вищезгадані потреби людина може задовольнити, відчутною стає потреба самоактуалізації.

А. Маслоу охарактеризував самоактуалізацію як бажання людини стати тим, ким вона може стати: «Музиканти повинні грати музику, художники повинні малювати, поети повинні писати вірші, якщо вони, в кінці кінців, хочуть бути в мирі самі з собою. Люди повинні бути тим, ким вони можуть бути. Вони повинні бути вірні своїй природі.» [9, с.494 за Maslow, 1987]

Ідея А. Маслоу дуже близька до поглядів мислителя Григорія Сковороди, який говорив, наскільки важливою для людини є «сродна праця», тобто така діяльність, яка і

приносить задоволення, і є тим, до чого покликана людина у своєму житті. Самоактуалізовані люди зацікавлені вищими цінностями, чимось, що не стосується лише насущних проблем і потреб. Вони здатні самозабутньо віддавати себе якійсь справі, чомусь, що дуже цінне для них, вони живуть поглинуті своїм покликанням. Це ті люди, що можуть посвятити себе якомусь служінню.

Прагнення до самоактуалізації позитивно впливає на риси людської особистості. Люди, що прямують до повного розкриття своєї внутрішньої суті, приймають себе та інших такими, якими вони є, безпосередні та щирі у спілкуванні, реалістично дивляться на життя, мають демократичний характер, здатні повністю зосереджуватися на проблемі, а також мають потребу в усамітненні для того, щоб побути наодинці з собою.

Абрахам Маслоу описав вісім шляхів до самоактуалізації:

1. Людина повинна віддаватися своїм відчуттям «повністю, живо, до самозабуття», не встидаючись цього.
2. Життя – це безконечний процес послідовних виборів. Це вибір розвитку або застою, просування або відступу, ризику або спокою. Зробити крок до особистісного зростання, незважаючи на страх та небезпеку, означає зробити крок до самоактуалізації.
3. Прислухатися до внутрішніх імпульсів є дуже важливо, адже це голос власної самості, а не те, що диктує суспільство та його стереотипи.
4. Старатися бути чесними та відповідальними. «Дивитися всередину себе у пошуках багатьох відповідей передбачає прийняття на себе відповідальності.<…>Кожного разу, коли людина приймає на себе відповідальності, вона актуалізує себе.»
5. Попри вміння прислухатися до себе, довіряти своїм відчуттям та бути відповідальним, треба бути готовим бути не таким як усі – бути в деяких ситуаціях конформістом, мати свою думку.
6. Шлях до самоактуалізації передбачає клопітку працю на підготовчому періоді та в подальшому, адже неможливо відразу актуалізувати себе. «Людина, що самоактуалізується, намагається бути у своїй справі серед кращих і, в будь-якому випадку, настільки доброю, наскільки вона може.»
7. Прийняття власних так званих пікових переживань – це моменти, коли людина перебуває у захваті, на вершині емоцій.
8. Коли людина усвідомлює, хто вона така, до чого прагне, які її уподобання, починає розуміти і свої слабкі сторони, бачить власні захисні психологічні механізми. Треба мати сміливість і силу, щоб відкинути їх.

[3, с.51-55]

Дослідження. Рівень самоактуалізації особистості можна визначити за допомогою методики «Оцінка рівня самоактуалізації», автором якої є А. Шостром, а рівень соціального інтересу за допомогою Опитувальника міжособистісних відносин У. Шутца. Група досліджуваних складалась із 17 дівчат – студентів вищого навчального закладу віком 18 – 22 років. Перед проведенням дослідження автор припускав, що в людей, які прямують до самоактуалізації, присутній соціальний інтерес.

Результати дослідження показують, що 6 % досліджуваних мають низький рівень самоактуалізації; 76 % - середній рівень і 18 % - високий рівень самоактуалізації.

У тих осіб, в яких виявлено найвищі бали по самоактуалізації, тенденція перебувати в оточенні інших людей не є вираженою. Тобто такі люди є більш самодостатні. Натомість у них присутня тенденція встановлювати з іншими близькі стосунки. Самоактуалізовані люди намагаються брати на себе відповідальність у спілкування, їм притаманна керівна роль. Низький показник у тенденції підкорятися іншим у спілкуванні свідчить про те, що люди, які прямують до самоактуалізації, не люблять керівництва над собою. Отже, як бачимо, людина, яка розкрила свій потенціал, свої таланти, має власний стрижень, самоповагу і є самодостатньою, незалежною, здатною до прийняття самостійних рішень та відповідальності.

Також виявлено, що, в особ з високим показником по тенденції «перебувати в оточенні інших», буде високий показник по тенденції «підкорятися іншим у спілкуванні», тобто, якщо людина почуває себе добре серед людей і прагне їх знайти, то вона матиме схильність відчувати залежність і сумніви при прийнятті рішень.

Висновки. Соціальний інтерес проявляється у бажанні людини спілкуватися та співпрацювати з іншими людьми, діяти на благо інших та мати певну роль у соціумі. Він визначає спрямованість людини на активну діяльність у суспільстві та соціальну мобільність, самовдосконалення та успіх. Поняття соціального інтересу охоплює явища співпереживання, відданості, прив'язаності, почуття любові і дружби.

Самоактуалізація особистості – це розкриття, реалізація людського потенціалу у всіх його вимірах: фізичному, емоційному, духовному. Це пошук та діяльність у напрямку вдосконалення своїх умінь, здібностей, помноження своїх талантів.

Поняття самоактуалізації та соціального інтересу взаємопов'язані. Самоактуалізація є виявом соціального інтересу. Адже людина, яка має бажання співпрацювати та спілкуватися з іншими і є активною в людському соціумі, здатна актуалізувати свій потенціал та вповні розкрити себе.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волянська О. В., Ніколаєвська А. М. Соціальна психологія: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 275 с.
2. Гордієнко В., Копець Л. Психологія особистості в біографіях, подіях, портретах: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Гордієнко, Л. Копець. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 304 с. – Бібліогр.: с. 302-303
3. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы / Пер. с англ. М.: Смысл, 1999. – 425 с.
4. Нуркова В. В., Березанская Н. Б. Психология: Учебн. – М.: Юрайт-Издат, 2004. – 484 с.
5. Психологический лексикон. Энциклопедический □ед.□р в шести томах / Ред.-сост. Л. А. Карпенко. Под общ. □ед.. А. В. Петровского. – М.: ПЕРСЭ, 2005.
6. Социальная психология / Ш. Тейлор, Л. Пилло, Д. Сирс. – 10-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – 767 с.
7. Теории личности: познание человека. 3-е изд. / С. Клонингер. – СПб.: Питер, 2003. – 720 с.: ил.
8. Холл Кэлвин С., Линдсей Гарднер. Теории личности. Пер с англ. И. Б. Гриншпун. – М.: ЗАО Изд-во ЭКСМО-Пресс, 1999. – 592 с. (Серия «Мир психологии»)
9. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности – СПб.: Питер, 2001. – 608с.

А. М. МЕДВІДЬ

СПІЛКУВАННЯ В СИСТЕМІ КУЛЬТУРИ ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Розкрито сутність поняття «спілкування» в системі мовленнєвої культури. Проаналізовано мистецтво спілкування як важливу складову культури фахового мовлення медичних працівників.

Ключові слова: слово, мова, мовленнєва культура, культура фахового мовлення медичних працівників.

Раскрыто сущность понятия «общение» в системе языковой культуры. Проанализировано мастерство общения как важной составной культуры профессиональной речи медицинских работников.